

TÜRKİYE'NİN İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN ETKİLENMESİ

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na fiilen katılmadı ancak siyasi, sosyal ve ekonomik olarak olumsuz etkilendi.

Ekonomik Etkiler

- » Sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinde üretim düştü.
- » Dış ticaret hacmi daraldı, İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı uygulanamadı.
- » Sanayi tesisleri ithalat yapamadığı için üretim geriledi.
- » 1945'te ekonomi, 1934 seviyesinin altına düştü.

Nüfus ve Sosyal Etkiler

- » Nüfus artış hızı, Cumhuriyet tarihinin en düşük seviyesinde kaldı. 1935-1940 arasında %2 civarı olan nüfus artış hızı 1940-1945 arası %1'in altına düştü.

Tarım Sektöründeki Çöküş

II. Dünya Savaşı döneminde, kırsalda yaşayan ve tarımla uğraşan nüfusun askere alınması nedeniyle tarımsal üretim düştü, ekilen araziler azaldı. Ayrıca, 1940'ta çıkarılan Millî Korunma Kanunu, hükûmetin çiftçilerin ürünlerini düşük fiyatla Toprak Mahsulleri Ofisi'ne satmasını zorunlu kıldı. Savaşın yarattığı enflasyonla ürün fiyatları (buğday, zeytinyağı gibi) yükselirken, hükûmetin belirlediği sabit düşük fiyatlar çiftçileri zor durumda bıraktı. Bu politikalar tarımsal üretimin gerilemesine yol açtı.

Karaborsa ve Stokçuluk

- » Bazı büyük toprak sahipleri, ürünleri karaborsada yüksek fiyata sattı.
- » Temel gıdalar (şeker gibi) piyasada bulunamaz hale geldi.

NOT

Türkiye, savaşa girmemesine rağmen askerî seferberlik, ekonomik politikalar ve üretim kaybı nedeniyle ağır bir dönem geçirdi. Tarım ve sanayideki gerileme, uzun vadeli ekonomik sıkıntılara yol açtı.

1942-1945 DÖNEMİ TÜRKİYE'SİNDE EKONOMİK VE SİYASİ GELİŞMELER

Ekonomik Zorluklar ve Tedbirler

Ekmek Karnesi Uygulaması (1942):

- » Buğday üretimindeki düşüş nedeniyle, büyük şehirlerde ekmek tüketimini kontrol altına almak için karne sistemi getirildi.
- » Halk, fırınlarda satılan ekmeğin kalitesiz olduğundan şikâyet etti. Fırıncılar ise kendilerine verilen unun buğday yerine mısır, arpa ve darı karışımı olduğunu belirtti.
- » Stokçuluk ve karaborsa yaygınlaştı, bazı büyük çiftçi ve tüccarlar yüksek kazanç sağladı.

Görsel 1: II. Dünya Savaşı yıllarında karne ile ekmek alan vatandaşlar

Varlık Vergisi (1942-1944):

1942'de kabul edilen Varlık Vergisi Kanunu, savaş döneminde yüksek kazanç sağlayıp vergisini ödemeyenlerden alınmak üzere geçici bir vergiydi. Ancak, mükellefler arasında adaletsiz uygulamalar (özellikle gayrimüslimlere yüksek oranlar), itiraz hakkı tanınmaması ve keyfi belirlemeler nedeniyle tartışma yarattı. Vergi, 1944'te kaldırıldı.

Hükûmetin Sosyal Yardımları:

- » Memurların enflasyondan etkilenmemesi için temel ihtiyaçlar maliyet fiyatıyla sağlandı.
- » Kızılay, büyük şehirlerde aşevleri kurdu; dar gelirlilere gıda, giyecek ve yakacak yardımı yapıldı.
- » Salgın hastalıklar (tifüs vb.) arttı, Sağlık Bakanlığı önlem almaya çalıştı.

Savaş Sonrası Siyasi Değişimler

Müttefik Devletler'in II. Dünya Savaşı'nı kazanması, demokrasinin tek partili rejimlere karşı zaferi olarak yorumlandı. Bu dönemde çok partili ve serbest seçimli demokratik sistemler (farklı siyasi partilerin seçimlere katılabildiği bir yönetim biçimi) öne çıktı. Batı ittifakına dahil olmak isteyen ülkeler, bu değişimi yakından izledi. Türkiye de 1945'te San Francisco Konferansı'na katılan heyetiyle çok partili siyasi hayata geçiş sinyali verdi, demokratikleşme adımlarını vurguladı.

- » Atatürk, II. Dünya Savaşı'nın başlamasından 10 ay önce (Kasım 1938) vefat etti.
- » Yerine geçen Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Atatürk'ün öngörülerine uygun bir dış politika izledi.

Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye'nin Konumu:

II. Dünya Savaşı sonrasında ABD ve Sovyetler Birliği'nin öncülük ettiği iki kutuplu bir dünya düzeni ortaya çıktı. Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den Boğazlarda üs ve Doğu Anadolu'da toprak talepleri, ilişkileri gerdi. Bu tehdide karşı Türkiye, güvenliğini sağlamak için ABD ile ittifak kurdu. ABD, Sovyetler'in yayılma politikasına karşı Türkiye'yi destekledi.

NOT

1942'de ekmek karneyle dağıtılırken, Varlık Vergisi gibi tartışmalı uygulamalar hayata geçirildi. Savaş sonrasında çok partili demokrasiye geçiş sinyalleri verildi. SSCB'nin tehditleri, Türkiye'yi Batı ittifakına yakınlaştırdı.